

ճշմարտութեան մէջ լինելը անկէ պիտի հասկցուի, ինչպէս կ'ըսէ սիրոյ աշակերտը, որ սիրենք զիրար: Սէրն է որ իր բուն իմաստան է գերլին մէջ կ'երևցնէ մեզի՝ լոյսը, այսինքն ճշմարտութիւնը: Ասոր համար է որ կը հաւատանք թէ Աստուած — լոյս և ճշմարտութիւն — սէր է նոյնքան և նովին իսկ: Մարդս լոյսով, ճշմարտութեամբ և սիրով է որ կ'երթայ Աստուծոյ, այսինքն Աստուծով առ Աստուած:

«Շնորհք եւ ճշմարտութիւն», սէր եւ ճշմարտութիւն. երկուքը մի՛ այսինքն միշտ եւ միասին են՝ քրիստոնէական հաւատքին մէջ. Քրիստոս այս երկուքն իրարու խառնեց միացուց փրկութեան սկզբունքին մէջ. Միածինը մարմին առաւ, Բանը մարդացաւ և մեր մէջ բնակեցաւ չլի շնորհք և ճշմարտութեամբ. Աստուծոյ ողորմութիւնը և խաղաղութիւնը մեզի եկան և ճշմարտութեամբ և սիրով (Բ. Յովհ. 3), ու Քրիստոսի արիւնը, այսինքն արեամբ մահը, արդիւնքն է Սիրոյ և Ճշմարտութեան, հետեանքը՝ մարդը սիրոյ և ճշմարտութեան տանելու աստուածային նախասահմանալծարին:

Ի բնէ և իրապէս մեղանչական ենք. Աստուած ինքն իսկ կը հաստատէ զայս, իբրեւ պտուղ իր սիրոյն՝ թողութիւնը և փրկկութիւնը տրամադրելով մեզի: Եթէ չ'ընդունինք թէ այդպէս է, եւ ինքզինքնիս համարեալ անմեղ, «համաձայն գործած չենք լինիր բարին յաւիտենական և բացարձակ օրէնքին», արհամարհելով աստուածային շնորհը. իսկ եթէ Աստուծոյ հանդէպ ճշմարտութեան մէջ քայլենք՝ կը լուսաւորուի զիտակցութիւննիս, վերահասու եւ լի լինենք մեր մեղապարտ բնութեան, կ'ըմբռնենք մեր անհուն կարելի փրկութեան համար. իր լոյսովը ճանչցած կ'ըլլանք զինքն ու զմեզ. ու այդ կրկնակ ծանոթութեան շնորհիւ կը պայծառանայ մեր մէջ ընկերակցութեան՝ քրիստոնէական եղբայրութեան ոգին, ամենէն աստուածային բարիքներէն մին մեր կրօնքին:

«Աստուած լոյս է», այսինքն Ճշմարտութիւն և Սէր. Աւետարանը միայն կը հաստատէ զայս անառարկելիօրէն:

Թ. Ե. Գ.

ՓՈՒՐԻՍԸ ԿԱՍ ՎԻՃԱԿԱՅ ՏՕՆԸ ՀԻՆ ՀՐԷԻՑ ՄՕՏ

Այս տօնը հաստատուեցաւ ի յիշատակ Հրէից ազատութեան՝ Եսթերի օրով:

Արտաշէսի (Ասուերոս) նախարարը՝ Համան՝ հրովարտակ մը ձեռք բերած էր թագաւորէն, որուն համաձայն երկրին բոլոր Հրեաները բնաջինջ պիտի ըլլային: Փոքրով այսինքն Վիճակով որոշուեցաւ կոտորածին օրը, որ էր տասներեկուերորդ ամսուան (Ագար) տասներեքերորդ օրը, որով Հրէից գրեթէ մէկ տարի պայմանաժամ կը տրուէր տակաւին: Յայտնի է թէ Եսթերի միջամտութեան շնորհիւ ետ առնուեցաւ չարադէտ հրովարտակը ու Համան զատապարտուեցաւ մահուան: Ասոր վրայ սուրհանդակներու միջոցաւ երկրին ամէն կողմը բնակող Հրեաներուն ազդարարուեցաւ որ պաշտպանեն ինքզինքնին: Կոտորածի սահմանուած օրը Հրեաները ոչ միայն իրենք զիրենք պաշտպանեցին, այլ յարձակեցան նաեւ իրենց թշնամիներուն վրայ ու մեծ թիւ մը կոտորեցին անոնցմէ: Շուշան կամ Շօշ մայրաքաղաքին մէջ կոտորածը տեսց մինչև հետեւեալ օրը: Անկէ յետոյ կոտորածին յաջորդող Ագար ամսուան 14 և 15 օրերը Հրէից համար ուրախութեան և կոչունքի օրեր եղան: Եսթեր և Մուրգքէ փափաքեցան որ այս տօնը յաւերժանայ, պայմանաւ որ տօնէն առաջ օր մը Հրեաները ծոմով ու լաց ու կոծով անցնեն ի յիշատակ այն ծոմապահութեան զոր ըրաւ Եսթեր Արտաշէսի ներկայանալէ առաջ (Եսթեր Դ. 16, Թ. 17-32): Տօնի երկու օրերը կոչուեցան նաեւ «Մարդոքեական օրեր» (Բ. Մակ. ԺԵ. 37) ու ծոմապահութեան օրն ալ կոչուեցաւ «Եսթերի ծոմ»:

Թալմուտ կ'ըսէ թէ այս նոր տօնը զըժուարաւ մուտ գտաւ Պաղեստինի մէջ, 162 թուին (ն. Ք.): Զայս կը հաստատէ նաեւ Մակարայեցոց զիրքին մէկ ակնարկութիւնը (Բ. Մակ. ԺԵ. 37): Ասոր համար է գուցէ՝ որ այս տօնին չկապուեցան ո՛չ կրօնական արարողութիւններ և ո՛չ զոհերու մատու-

ցումներ, այլ միայն սինակոններու մէջ հաւաքութիւններով բաւականացան. Հոն. տօնին նախընթաց օրը կը կատարէին Ծննդոց գիրքի իէ - Լի գլուխներու ընթերցումը ու ուղորմութիւն կը բաշխէին աղքատներուն, որոշեալ անոնք եւս կարենային ուրախանալ հետեւալ օրը. իսկ բուն տօնին օրը կը կարդային Եսթերի գիրքը, զոր, Հրէից կարծիքով, երեք պիտի չխափանէ Աստուած, ինչպէս պիտի չխափանէ Մովսէսի Օրէնքը. Այս ընթերցումէն անբաժան էին մեծաժխոր ցոյցեր, մանաւանդ սկսեալ այն պահէն երբ տոն ոչ-կրօնական բնոյթ մը կ'առնէր. Այս ցոյցերուն պատճառն է որ, կը խորհին ու մանք, համառոտեցաւ Եսթերի գիրքը, ուր բնաւ չէր երեւեր Ենոփայի անունը. Ներկաները ի լուր Համանի անուն կը գոչէին միաբերան. «Թո՛ղ անիծուի անոր անունը» կամ «Թո՛ղ ապականուի չարերու անունը»: Այն ատեն մանուկները ձեռքերնին իրարու կը զարնէին ու նստարանները կը ծածկէին. Անէծքի խօսքեր կը կրկնուէին նաև ընթերցումի աւարտին՝ այսպէս. «Անէ՛ծք Համանին. Օրհնութիւն Մուրդգէին. Անէ՛ծք Զերէսին (Համանի կինը). Օրհնութիւն Եսթերին. Անէ՛ծք կռապաշտներուն. Օրհնութիւն Իսրայելացիներուն. Օրհնութիւն Արքոնային (Համանը կախողը):

Եղաւ ժամանակ՝ երբ Հրեաները Համանի պատկերին հետ խաչ մըն ալ կ'աւրէին, բայց Թէոդոս կայսր ետքէն խտրութիւնց այս սրբապղծութիւնը:

Փութիմի տօնէն անբաժան խնճոյքներու ատեն, կ'ըսէ Թալմուտը, ամէն ոք պէտք էր խմէր այնքան՝ որ այլեւս չկարենար իրարմէ որոշել «Անէծք Համանին» և «Օրհնութիւն Մուրդգէին» ասացածները:

Արդի Հրեաներն ալ Պասքի տօնէն մօտաւորապէս ամիս մը առաջ կը տօնեն Փութիմը մինեւոյն կերպով, այսինքն կը կարդան Եսթերի գիրքը և գոռու մ գոչումներ կ'արձակեն ի լուր Համանի անուն, ու ապա խնճոյքի կը նստին իրենց տուններուն մէջ:

Հայացոյց՝ Մ. Յ. Ն.

ԵՐԱԽԱՅՐԵԱՑ ԸՆԾԱՅԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Երախայրիք ըսելով կը հասկցուի երկրի առաջին բերքը թէ՛ բնական զիճակի մէջ և թէ՛ պատրաստած ձեռով:

1. Բնական բերեցու երախայրիք. — Օրէնքին համաձայն երկրի առաջին բերքերը պէտք էր Աստուծոյ ընծայուէին՝ իր Տան մէջ (Ելք ԻԿ. 19, ԼԻ. 26). Բերքերը կը դասաւորէին կողովի մը մէջ ու կը յանձնէին պաշտօնի վրայ գտնուող քահանային՝ սա խօսքերը արտասանելով. «Կը գահանամ Տիրոջմէն, որ մտայ այն երկիրը՝ որուն համար Տէրը մեր հայրերուն երգում ըրած էր տալու: Երբոր քահանան առնէր կողովը ու գնէր սեղանին վրայ՝ իսրայելացին նորէն կ'արտասանէր բանաձև մը՝ յիշեցնող ինչ որ Աստուած ըրած էր իր հայրերուն ու կը վերջացնէր այսպէս. «Ու հիմայ, ո՛վ Տէր, ինծի տուած երկրիդ երախայրիք քեզի բերի» (Բ. Օրէնք ԻՋ. 1-10):

Թալմուտին համաձայն ընծայուելիք բնական բերքերն էին հետեւեալները. ալ՝ նիւ ցորեն, գարի, խաղող, թուզ, նուռ, ձիթապտուղ ու մեղր, այսինքն Պաղեստինի յատուկ եօթը բերքերը:

Իբրեւ երախայրիք ընծայուելիք բերքերը պէտք էր ըլլային թարմ ու լաւ տեսակէ, Հեռու վայրերի եկողները կրնային ընծայել չոր թուզ ու չամիչ:

Օրինաց վարդապետներու կարգադրութեան համաձայն երախայրիքի քանակը պէտք էր ըլլար առնուազն վաթսուէն մէկ: Ընծայաբերութեան ժամանակն էր Պենտեկոստէնէն մինչև Նաւակատեաց տօնը:

Ի մէջ այլը երկու ընծայաբերութիւններ հանդիսաւոր կերպով տեղի կ'ունենային, այն է, գարիին՝ Զատիկին (Ղեւտ. ԻԿ. 10, 11) և ցորենին՝ Պենտեկոստէին, որ կը կոչուէր նաև «Երախայրեաց տօն» (Ելք ԼԴ. 22, Ղեւտ. ԻԿ. 17):

Երախայրեաց ընծայաբերութեան համար մանրամասնեալ ծիսական արարողութիւն մը հաստատուեցաւ հետագային: Պատուները կը շարէին ուսանիի կամ կնիւնի ոստերէ շինուած և ոսկէզօծուած կամ ար-